

POSTOJE VODIČOV ČSAD, n. p., BRATISLAVA, KU KONZUMÁCIÍ ALKOHOLICKÝCH NÁPOJOV

J. JAKUBIČKA

Psychologické stredisko v dopravnom závode v Trnave,
vedúci: J. Jakubička, prom. psychológ

V roku 1988 sme na našom psychologickom stredisku vykonali prieskum postojov vodičov ČSAD, n. p., Bratislava, ku konzumácii alkoholických nápojov. Prieskumom sme zistili, že zo 168 vodičov zúčastnených prieskumu 46,4 % vodičov nepriznáva požívanie alkoholu a 53,5 % udáva, že požívajú alkoholické nápoje. U 8 % súboru vodičov možno vzťah k pitiu alkoholu označiť za problémový.

Materiál a metodika

Aký je postoj vodičov ČSAD Bratislava k požívaniu alkoholických nápojov, zisťovali sme v dvoch etapách prieskumu. Cieľom prvej etapy bolo overiť predpoklad, že vodiči ČSAD požívajú alkoholické nápoje. 73 vodičov hromadnou formou, anonymne a so štandardnou inštrukciou vyplnili dotazník MAST M podľa Miššika a Stempeľovej. Keďže výsledky prvej etapy prieskumu naznačovali, že tento predpoklad je správny, prešli sme na podrobnejšiu analýzu v druhej etape. Okrem MASTu M sme použili aj ďalšie doplnujúce metódy (dotazníky osobnostných vlastností). Osobnostné vlastnosti vodičov sme snímali dotazníkmi MB 30 (KFP 30 – dotazník na zisťovanie porúch správania podľa Müllera a Brickenkampa, ďalej MB 30), WM (Woodworth-Mathewsov dotazník afektivity, ďalej WM) a osobnostným dotazníkom SPIDO (skrátaná forma dotazníka IHA VEZ podľa Mikšíka, ďalej SPIDO). Prieskumu sa zúčastnili vodiči ČSAD, n. p., Bratislava, výlučne muži. Súbor tvorilo 168 vodičov. Získané výsledky sme spracovali na počítači SM 4/20 vo výpočtovom stredisku Centra pre výskum mentálneho zdravia v Pezinku (program J. Krajčák a A. Nociar).

Výsledky

Z celkového počtu 73 vodičov, ktorí vyplnili dotazník v prvej etape, aspoň na jednu položku dotazníka MAST M kladne odpovedalo 42 vodičov. Skóre 10 bodov v dotazníku dosiahli 4 vodiči. Ich vzťah k požívaniu alkoholických nápojov sme považovali za problémový.

V druhej etape sme súbor 168 vodičov ČSAD zúčastnených na prieskume rozdelili do troch skupín podľa dosiahnutého skóre v dotazníku MAST M:

Tabuľka 1. Kladne zodpovedané otázky v MAST M

Celkové skóre v MAST M	Počet kladných odvodí	%
0	78	46,4
2	31	18,5
4	22	13,1
5	2	1,2
6	15	8,9
7	3	1,8
8	4	2,4
10	2	1,2
11	1	0,6
12	1	0,6
13	1	0,6
14	2	1,2
15	1	0,6
18	1	0,6
19	1	0,6
20	1	0,6
27	1	0,6
48	1	0,6
Spolu	168	100,0

1. skupina: vodiči, ktorí v dotazníku MAST M neskórovali (78 vodičov);
2. skupina: vodiči, ktorí v dotazníku MAST M odpovedali kladne aspoň na dve otázky (celkové skóre v MAST M bolo od 1 do 4 bodov – 53 vodičov);
3. skupina: vodiči, ktorí odpovedali kladne na viac ako dve otázky (celkové skóre v MAST M bolo 5 bodov a viac – 37 vodičov).

Toto rozdelenie sme zvolili odlišne od pôvodného skórovania MAST M podľa Miššika a Stempelovej. Dôvody, ktoré nás k tomu viedli:

- a) Sledovaná skupina vodičov má zvýšený motív zapierať v otázkach týkajúcich sa konzumácie alkoholu;
- b) aj nižšie celkové skóre bude mať v tejto skupine pravdepodobne, väčšiu váhu, t.j. kladné zodpovedanie aj jednej 5-bodovej položky už môže signalizovať problém vzhľadom na ráz činnosti vodiča (nie vzhľadom na iné správanie, napr. v rodine).

Z celkového počtu vodičov zúčastnených na prieskume v druhej etape 46,4 % respondentov udáva, že nepoživajú alkoholické nápoje. 53,5 % vodičov sa priznáva, že pijú aj alkoholické nápoje. Z uvedených 53,5 % vodičov 22,2 % v dotazníku MAST M dosiahlo 5 bodov a viac a celkove 13 vodičov skórovalo 10 a viac bodov. Vzťah týchto 13 vodičov k pitiu alkoholických nápojov sme v súlade s Miššikovou koncepciou považovali za problémový vzhľadom na ráz činnosti vodiča. Myslíme si, že týchto vodičov možno zaradiť do skupiny problémových pijanov a ich vzťah k alkoholu považovať za rizikový.

Zisťovali sme ďalej, či je rozdiel v osobnostných vlastnostiach medzi tými vodičmi, čo udávajú, že nepoživajú alkoholické nápoje, a tými, čo udávajú, že požívajú alkoholické nápoje. T testom sme zisťovali významnosť rozdielov medzi týmito skupinami vodičov a zistili sme, že sa významne líšia vodiči, ktorí udávajú, že nepijú, od tých, ktorí priznávajú, že požívajú alkoholické nápoje. Štatisticky významne sa odlišujú v kogni-

J. JAKUBIČKA/ POSTOJE VODIČOV ČSAD, n. p. BRATISLAVA, KU KONZUMÁCIÍ ALKOHOLICKÝCH NÁPOJOV

tívnej kapacity ($T = 2,210$, $p < 0,05$), emocionálnej stability ($T = -1,929$, $p < 0,1$), opatrnosti pri jazde s vozidlom ($T = -1,778$, $p < 0,1$), anticipácii správania ($T = -2,871$, $p < 0,01$) v ťižiadosti a sebakpresadzovaní ($T = 2,208$, $p < 0,05$). Tí, čo udávali, že nepijú alkoholické nápoje, mali sklon odpovedať pravdivejšie (nepijem, nemám čo tajiť), ako tí, čo udávali, že požívajú alkoholické nápoje (počiatočné problémy s pitím alkoholu ma nútia odpovedať menej pravdivo; ($T = -2,855$, $p < 0,01$).

Diskusia a záver

Prieskumom v druhej etape sme zistili, že tí vodiči, ktorí udávajú, že požívajú alkoholické nápoje, majú nižšiu kognitívnu kapacitu pre postihnutie a spracovanie podnetov z okolia, sú emocionálne menej vyrovnaní, majú tendencie k neopatrnosti pri jazde so zvereným vozidlom, majú sklony k emocionálne impulzívne správaniu na ceste, sú menej ťižiadostiví, viac zatajujú, majú tendencie k neúprimnosti pri hodnotení svojho vzťahu k pitiu.

Z kontrol požitia alkoholických nápojov u vodičov ČSAD, n. p., Bratislava, vyplýva, že vodiči ČSAD požívajú alkoholické nápoje nielen pred jazdou (o čom svedčia pozitívne vstupné kontroly na závodoch), ale aj počas jazdy (o čom svedčia zadržané vodičské preukazy príslušníkmi VB). V roku 1987 sa zistilo 23 priestupkov (14 odhalili príslušníci VB, 9 dopravný závod), v roku 1988 32 priestupkov (8 riešilo VB, 24 dopravný závod). Stav nedostatku detekčných trubičiek v súčasnosti podstatne obmedzuje rozsah kontroly požitia alkoholických nápojov vodičmi ČSAD. V niektorých rokoch bývalo asi 32 000 kontrol ročne, v súčasnosti asi 8000!

Zistené výsledky prieskumu i prax potvrdzujú potrebu skúmať sklon vodičov ČSAD k požívaniu alkoholu.

Súhrn

Doprava patrí medzi tie ľudské činnosti, v ktorých alkohol predstavuje bezprostrednú hrozbu. Požívanie alkoholu u vodiča prináša pre cestnú premávku veľké nebezpečenstvo. Dokonca i to najmenšie požitie množstva alkoholu je nebezpečné. Alkoholizovaný vodič riskuje nielen svoje zdravie, ale ohrozuje aj iných ľudí. Alkohol a doprava sú teda úplne nezlúčiteľné.

Do redakcie prišlo dňa: 14. 6. 1989

Adresa autora: J. Jakubička, prom. psychológ, Gabčíkova 2, 841 05 Bratislava